

De schaduwzijde van een granieten grafsteen

Alexander Bus: 'Het is een prachtvak, maar ik heb moeite personeel te vinden.' | beeld Carel Schutte

02 november 2019, 03:10

Marjon Snel

Een scherpe prijs voor een mooi granieten aanrechtblad of grafsteen? Consumenten beseffen niet welk onrecht daartegenover staat. 'Indiase arbeiders, ook kinderen, - lopen stoflongen op. Ze sterven vroegtijdig omdat de Europese consument goedkoop graniet uit India wil.'

'De natuursteenhandel is een schimmig web van tussenhandelaren en agenten. Er zijn grote misstanden, de hele productieketen moet grondig worden doorgelicht.' Dat vindt Nikolai Bloem, woordvoerder van de Sociaal-Economische Raad. In mei dit jaar was hij betrokken bij het opstellen van een convenant voor verduurzaming van de natuursteensector. 'Het is de hoogste tijd dat natuursteenbedrijven, overheid en consumenten in Nederland hun verantwoordelijkheid nemen.'

'Alle donkere granietsoorten die je hier in Nederland op de markt tegenkomt, komen uit India', aldus Niels van den Beucken. Hij is financieel directeur en mede-eigenaar van - natuursteenbedrijf Arte uit Helmond. Hij verkoopt onder meer granieten aanrechtbladen

voor keukens. 'Zeventig procent van ons graniet komt uit India en het legt een lange weg af, van steengroeve in India tot keukenzaak in Nederland.'

Hoewel hij al 25 jaar in de natuursteensector werkt, zag hij in 2010 pas hoe het eraan toe ging in een Indiase steengroeve. 'Dat was een schok.' Deze ervaring werd een keerpunt voor zijn eigen bedrijfsvoering in Nederland.

'Ik was meegereisd met een Indiase handelaar. Ik wilde met eigen ogen zien waar zijn graniet gedolven werd.' Wat hij toen zag, staat op zijn netvlies gebrand. 'Rondom die groeves woonden straatarme gezinnetjes in hutjes van klei met een dak van stro. Arbeiders maakten lange werkdagen. Er was bittere armoede. En stof, overal stof en amper hygiëne.'

Het maakte grote indruk op Van den Beucken, omdat hij zelf een paar jaar daarvoor een - nieuwe keukenbladenfabriek in Helmond had gebouwd. 'We hadden net de modernste apparatuur geïnstalleerd: stofafzuigsystemen, tilhulpen en waterrecyclingsystemen. Een contrast met wat ik in India zag. Kinderen moesten werken in de steengroeve, samen met hun ouders. Ze gingen niet eens naar school.'

onderzoek

Het rapport 'The dark side of granite' (2017), geschreven in opdracht van mensenrechtenorganisatie Arisa, bevestigt het weinig rooskleurige beeld dat Van den Beucken in de Indiase granietsteengroeven kreeg. Twee jaar geleden joeg het onderzoeksrapport naar - werkomstandigheden in de granietmijnen een schokgolf door de natuursteensector in Nederland.

Een greep uit de feiten: arbeiders lijden aan stoflongen die ze oplopen bij het delven van het graniet. Werkdagen van soms wel twaalf uur per dag in de brandende zon zijn gewoon. Het rapport spreekt van moderne slavernij en zeer lage lonen, ver onder het wettelijk minimum in India.

Als gevolg van de gevaarlijke werkomstandigheden gebeuren er regelmatig ongelukken in de steengroeven. In een aantal groeves komt kinderarbeid voor.

De helft van de arbeiders in de granietgroeves zit volgens het rapport gevangen in de sector. Directeur Sandra Claassen: 'Jonge migranten uit andere delen van India worden geronseld door tussenpersonen om in de steengroeven in het zuiden van India te gaan werken, vaak met hele gezinnen tegelijk. Ze krijgen een voorschot voor hun reis en zitten daarna 'vast' in de steengroeven, omdat het vaak jaren duurt voordat ze hun voorschot kunnen afbetalen.'

De rente is buitensporig hoog. Een kwart van de arbeiders in de Indiase plaatsen Telangana en Karnataka heeft leningen waarover ze 24 tot 36 procent rente moeten betalen.

De geleende bedragen liepen uiteen van 142 tot 284 euro. Dat lijkt weinig, maar het gemiddelde maandsalaris in India ligt vele malen lager dan in Nederland.

In veel landen zijn dit soort praktijken strafbaar, ook in India. Maar in de praktijk bepaalt niet de wet, maar de groeve-eigenaar wat er gebeurt.

‘Bij een ongeluk op het werk, en dat gebeurt nogal eens in de steengroeves, wordt de familie opgezadeld met de schulden die over kunnen gaan van de ene op de andere generatie.’ Claassen roept daarom Nederlandse consumenten op tot morele keuzes: ‘Als je alleen voor goedkoop gaat, sluit je je ogen voor kinderarbeid en slavernij. Vraag hoe prijzen tot stand komen en hoe eerlijk dat is als je een nieuwe aankoop doet.’

Van den Beucken beseftte na zijn bezoek aan India dat hij niet op de oude voet kon doorgaan. ‘Als ik mijn steen uit India haal, ben ik als ondernemer medeverantwoordelijk voor die arbeidsomstandigheden.’

Hij besloot na zijn reis niet meer in zee te gaan met deze Indiase zakenpartner en gooide het roer in zijn bedrijf om. ‘Ik werk niet meer met losse agenten. Dan heb ik geen flauw idee waar mijn materiaal vandaan komt.’ Hij haalt alleen nog stenen uit twee groeves in India die hij zelf heeft bezocht. ‘Ik ben met de eigenaar het gesprek aangegaan over de arbeidsomstandigheden. Als westerse zakenpartner kun je eisen stellen, want je brengt geld mee. Ik zag dat het mijn Indiase zakenpartner aan het nadenken zette, toen wij kritische vragen stelden over de arbeidsomstandigheden.’

Van den Beucken loopt voorop in de sector. In mei dit jaar was hij een van de weinigen die het convenant voor de verduurzaming van de natuursteenbranche tekenden. Het initiatief, dat de naam TruStone meekreeg, kwam tot stand onder leiding van de Sociaal-Economische Raad. Die riep de Nederlandse en Vlaamse overheid, bedrijven, vakbonden en hulporganisaties op in actie te komen en de misstanden in de natuursteenhandel aan te pakken.

Nikolai Bloem van de raad: ‘Het gaat om verduurzaming van de hele keten, van productie tot tussenhandel en afnemer. Iedere partij moet verantwoordelijkheid nemen, alleen dan kunnen misstanden worden aangepakt. Bewustwording is de eerste stap.’ Bloem hoopt dat meer overheden en bedrijven zullen volgen. De Rijksvoorlichtingsdienst en de gemeente Den Haag zijn al overstap gegaan. Ze hebben beloofd in al hun gebouwen en openbare werken alleen nog met duurzame natuursteen te werken. Verschillende gemeenten overwegen hetzelfde te doen. Van de bijna honderd natuursteenbedrijven in Nederland (ambachtelijk plus handel) hebben er tot op heden slechts twee getekend. ◆

Europa grootgebruiker

Uit het rapport 'Natural stone and stone product markets in the EU' (bron: CBI market data information base) blijkt dat er geen continent ter wereld is waar zo veel geld wordt gespendeerd aan natuursteen als in Europa: 8,3 miljoen ton per jaar. Op wereldschaal bekeken komt 84 procent van alle natuursteengebruik voor rekening van Europa.

Vroeger had Europa nog eigen steengroeves. Belgisch hardsteen werd gedolven in de Ardennen, graniet kwam uit Italië of Portugal en de mooiste witte marmer kwam uit de buurt van het Italiaanse stadje Pisa.

Tegenwoordig reizen handelaren naar de andere kant van de wereld om in de Europese steenbehoefte te voorzien. Het mooiste en goedkoopste natuursteen komt uit India en China, en in mindere mate uit Zuid-Afrika en Brazilië. Graniet is gewild voor keukens, grafstenen, vloeren in grote gebouwen en vliegvelden, tuintegels en gevelbedekking.

het deugt niet, maar ja, de concurrentie

Chinezen en Indiërs werken voor een hongerloontje aan onze granieten grafstenen en aanrechtbladen. 'Met die lage lonen uit Azië kan ik niet concurreren', zegt grafsteenhouwer Alexander Bus.

'Komt er een klant de zaak binnen die via internet een grafsteen voor een bodemprijs uit Azië heeft gekocht. Of ik een randje van zijn grafsteen kan afsnijden, want hij heeft natuurlijk geen diamantfrees. Weer zo'n China-shitsteen denk ik dan, de kwaliteit is bagger. Ik word er beroerd van.'

Alexander Bus (58), ruige stekels, zwarte klompen, paars T-shirt, is steenhouwer van beroep. Hij maakt en ontwerpt grafstenen nog in eigen huis. Vooral de creatieve kant van het vak ligt hem. Bus wijst in de showroom een grafsteen aan met een stenen uiltje erop. 'Die heb ik zelf ontworpen. Als ik erlangs loop, kijk ik er altijd even naar.' Hij is trots op zijn bedrijf in Amersfoort, dat al meer dan een eeuw in familiehanden is.

Nederland telt nog maar 75 ambachtelijke bedrijven in deze sector. Maar door de import van goedkoop graniet uit China en India is de concurrentie op de grafsteenmarkt moordend. Bus: 'Oer-Hollandse steenhouwerijen vallen een voor een om. De handel is verschoven van Europa naar Azië.'

Bus beschrijft hoe de natuursteenmarkt sinds begin jaren negentig is omgeslagen. 'Dertig jaar geleden kwam het gros van alle steen uit Europa. Uit Italië kwam mooi wit marmer, met van die donkere aders. En Belgisch hardsteen, zachtgrijs van kleur, werd ook veel gebruikt. Heerlijk materiaal om mee te werken. Met mijn vader ging ik vaak naar de steengroeves in de Belgische Ardennen. Prachtige steen, zelf wil ik er ook onder begraven worden.'

Tegenwoordig koopt hij van de tussenhandel kant-en-klare granieten platen. 'Waar ze precies vandaan komen, is mij niet altijd duidelijk. Als het grijs of zwart graniet is, weet ik bijna zeker dat het uit India komt. Maar uit welke groeve precies, dat is vaak niet meer te herleiden.' Onder druk van de concurrerende prijzen ziet Bus zich genoodzaakt om die ook in zijn assortiment op te nemen. 'Dit gaat me aan het hart, maar de klant wil gewoon niet meer betalen. Donker graniet is tegenwoordig de trend.'

Twaalf mannen gaan in de werkhal met zware diamanten slijptollen de dikke stenen platen te lijf. Snerpemde snij- en zaagmachines verraden dat deze granieten kolossen bikkelhard zijn, ze zijn niet zomaar van hun plaats te krijgen. De machines zagen de contouren van de grafzerk. 'Vroeger waren het standaardgolfmodellen, we hadden er altijd een stuk of veertig op voorraad. Maar tegenwoordig is niks meer standaard. Elke steen ontwerpen we op maat, in overleg met de klant.'

Slechts bij de afwerking en bij het 'beletteren' van de grafsteen komt er handwerk aan te pas.

Bus geeft presentaties op middelbare scholen om jongeren te interesseren voor zijn vak. 'Ik strijd voor mijn vak. Ik werk voor de toekomst van de steenhouwerij in Nederland. De productie en de knowhow moeten we in eigen land houden. Maar daaraan hangt wel een prijskaartje. Het gaat me aan het hart dat we te afhankelijk worden van die Aziatische markt.'

Bus vertelt dat de meeste klanten zich niet afvragen waar hun steen vandaan komt, op een enkeling na. 'Kort geleden stapte er een man onze showroom binnen. "Meneer", zei hij, "ik wil een grafsteen waar geen kinderarbeid aan te pas is gekomen."

Toen ik hem de brochure en de prijslijst voorlegde, zei hij niks meer. Hij ging met een bestelling voor een grafsteen van Indiaas graniet de deur uit. Dat is de realiteit van mijn werk. Een arbeider in India verdient een paar euro per uur, terwijl in België een arbeider in de steengroeve al gauw dertig euro per uur maakt. U snapt 'm?'

© 2019 ND | [Algemene voorwaarden](#) | [Privacyverklaring](#)

Gerealiseerd door [Liones](#)